

'HARTVERSCHEUREND EN HARTVERWARMEND
TEGELIJK.' – **The Guardian**

VICTORIA UDALL

**Duizend
papieren
vogels**

XANDER

ROMAN

Denken we niet altijd aan het verleden, in een tuin waar mannen en vrouwen onder de bomen liggen? Zijn zij niet ons verleden, alles wat ervan is overgebleven, die mannen en vrouwen, die geesten die onder bomen liggen... ons geluk, onze werkelijkheid?

Kew Gardens, Virginia Woolf

DEEL 1

Het tegenovergestelde van zwaartekracht

Geschreven in pijn, geschreven in ontzag
Door een onzekere man die zich afvroeg
Waarom we hier zijn

'Oh! You Pretty Things', David Bowie

Audrey's glimlach

Jonah staat op de drempel. De geur van zijn vrouw hangt in de lucht, een parfum dat ze jaren heeft gedragen. Hij blijft in de deuropening staan en bekijkt de kalkwitte muren, de gelakte parketvloer, het geborduurde rode sofakussen. De planken staan vol met boeken en herinneringen aan hoe het was ze te lezen; tijd die ze samen doorbrachten en toch alleen, gescheiden door verschillende personages en continenten. Zijn blik blijft rusten op de hangende gele bladen van een bos bloemen die hij drie dagen geleden heeft gekocht.

De zon valt naar binnen door de grote schuiframes en creëert geesten uit avenues van stof. Deeltjes glinsteren. De kamer ziet er geconserveerd uit, de tulpen ingepot in een antieke gloed. Als Jonah naar binnen stapt, is hij ontheemd op een plaats die zijn thuis zou moeten zijn. Alles wat echt is, is een herinnering.

Hij heeft de smaak van gal in zijn mond. Hij waadt door het zonlicht, op zoek naar vertroosting. Hier ligt een pocket geopend op de leuning van de sofa om aan te geven waar ze was gebleven. Een vest over de leuning van een stoel, een lippenstift gestrand bij de fluitketel, een boodschappenlijstje op de koelkast; haar handschrift gehaast, haar gedachten perfect. Hier is de was, zijn spijker-

broek met koppige inktvlekken op de zakken. Dit zijn de dingen die ze aanraakte. Haar vingers...

Alles wat ze heeft achtergelaten, is fijnbesnaard. Hij voelt zich een stuntel met kolossale, nutteloze handen. Op een foto ziet hij Audrey weglopen, hoe ze achteromkijkt naar de camera, haar rode haar. Haar haar, dat hij zich verward op hun kussen herinnert, of doordrenkt met zout van de Siciliaanse zee. Ze had die dag haar neus verbrand.

Dit is de vouw van de tijd. Het inzakken van een uur. Alles is zo stil dat ademen verkeerd lijkt. De stilte strekt zich naadloos uit door de flat terwijl het stof op Jonah neerdaalt. Hij wacht tot Audrey binnenkomt met een scheve glimlach en een kop thee. Het spleetje tussen haar voortanden: de schoonheid voorbij.

De kop van een tulp verliest zijn greep. Jonah staat tussen de blaadjes, het dode licht. Maar zijn vrouw zet niet de ketel op, komt niet binnen met die wankelende, lichtgevende glimlach.

Buiten het raam ligt Kew Road, bespikkeld met lente en langslappende mensen. De hemel zit waar hij hoort, net als de boomtoppen die hij ziet achter de muur van de botanische tuinen. In de flat staat nog altijd melk in de koelkast, is het aardewerk nog altijd rood. Het meubilair is niet verplaatst, de straatlantaarns niet, of de vuilnisbakken op het trottoir, maar Jonah herkent zijn omgeving niet meer. Het is alsof de wereld van de ene dag op de andere is herschikt.

Een boek van kussen

Harry Barclay ziet zijn weerspiegeling in het raam van Paperchase. Verbijsterd. Verwoest. Het is vertrouwd, het gezicht dat hij altijd heeft gedragen, de knipperende blauwe ogen. Toch oogt hij alsof hij is verdwaald, de uitgang niet kan vinden. *Verman jezelf, Hal*. Hij laat zijn hand in zijn zak glijden, waar zich een rol ducttape bevindt, wat rommel (de wikkel van een lolly, plastic van een pakje sigaretten), en dan, gevangen op de bodem, een paar zaden. Hij klopt op zijn andere zak en vindt zijn notitieboekje.

Het heeft een zachte rug en de kleur van karton. Een zwart-witfoto dient als boekenlegger. Harry heeft de foto tientallen jaren geleden uit een tijdschrift gescheurd, de beduimelde bladzijde is nu in vieren gevouwen. Hij geeft de bladzijde aan die hij zoekt: een lijst met de tijden van de treinen vanaf Paddington.

HB. 07.06.04.

District Line naar Earl's Court

16.07

16.27

Om de tien minuten

Hij weet niet wanneer Jonah zal vertrekken, en wil er vroeg zijn. Het is pas twaalf dagen geleden gebeurd, maar Jonah geeft weer les. Hij zal ongetwijfeld iets dappers hebben gezegd, dat de leerlingen hem nodig hebben, de examens in aantocht zijn. Een vrouw stoot tegen Harry aan. Ze haast zich zonder excuses over het plein voor het station terwijl ze met een kop afhaalkoffie, haar tas, haar telefoon en haar kaartje jongleert. Harry heeft het gevoel dat hij wordt bekeken: een jochie in een kinderwagen een paar meter verderop. Wat ziet het kind: een man van net over de vijftig, een goed pak dat betere tijden heeft gekend? Hij hoopt dat zijn roestig oranje shawl hem iets artistieks geeft, maar het joch staart naar de gestopte elleboog van Harry's jasje.

Hij duwt het notitieboekje in zijn borstzak, neemt knikkend afscheid van de kalmte van het kind en betreedt de chaos van klepperende, ratelende toegangspoortjes, de vloed van spitsuur. De roltrap brengt hem naar de smerige aderen van de stad, het levensbloed van Londen. Hij neemt zijn pet af, een platte zoals gentlemen dragen, en wrijft er gespannen over.

Op het perron van de District Line vertellen posters hem wat hij moet kopen en hoe hij kan ontsnappen naar 'De Hemel Die Florida Heet'. Terwijl forenzen zich met kranten koelte toewuiven, zoekt Harry een man van bijna veertig met een beige boekentas met rode inktvlekken. Er zullen waarschijnlijk rapporten van leerlingen in zitten, menuetten van Mozart, een rondel. Hij ziet Jonahs hoofd boven de menigte uit; zijn forse lijf, de tas. Harry haast zich over het perron als de trein het station binnenrijdt. Hij gebruikt zijn ellebogen om in dezelfde coupé te stappen en staat met zijn gezicht tegen iemands oksel gedrukt.

Jonah Wilson draagt een slonzig bruin pak en buigt zijn hoofd alsof hij net zo groot wil zijn als de anderen. Harry vangt door de verzamelde ledematen en stukken bagage heen zo nu en dan een glimp op. De baard, jam op het kraagje van zijn overhemd. Maar

niets is zoals Harry zich had voorgesteld. Hij weegt de verschillen tussen deze man en Audrey's beschrijving. Hij had een kleiner iemand verwacht, niet deze solide rug, de brede schouders. Hoe kan zo'n boom van een vent ooit worden geveld?

De metro verstikt; de stank van gemeenschappelijk zweet, doorrookte kleren, de geur van dozen afhaaleten, getint met een zoetheid die Harry niet herkent. Kauwgum, misschien. Nu hij tegen anderen aan staat geperst, merkt hij de verbrijzelde intimiteit op tussen vrienden, een glimlach over andermans schouder heen. Hij mist haar, die onbewaakte momenten. Zoals Audrey een kop oppakte of haar haar wegstak achter haar oor. Hoe ze haar lippen aanraakte met haar knokkels... Haar geeuw die zich opbouwde, van knippen tot zuchten, alsof de behoefte aan zuurstof van haar lichaam haar had overvallen.

Op Earl's Court stappen ze over. Als Jonah gaat zitten, morst en lekt zijn droefenis over de gestoffeerde zittingen. Harry, zijn tong droog en nutteloos, blijft op afstand. *Bij mijn eerste ontmoeting met Audrey redde ik haar leven.* De trein wordt leger als ze voorbij Hammersmith zijn. Kranten liggen verspreid op lege zittingen. Als ze uiteindelijk over Kew Bridge komen, is er een gevoel van ruimte. Opluchting. Harry bladert door zijn notitieboekje.

... de verontrustende verwoesting van de flora van de wereld. Zeldzame palmen verdwijnen voorgoed. Onze roze maagdenpalm is een van de twee die er in de wereld nog zijn. Vijf jaar geleden hebben we het venusschoentje voor uitsterven behoed. Dit is wat we doen, we redden dingen van de dood.

Nee. Nee, dat doe ik niet.

Dat had hij drie dagen geleden geschreven. Harry schreef al jaren in het dagboek. Hij bracht de ontwikkeling van planten systema-

tisch in kaart en noteerde welke bomen begonnen te verzwakken. Op de volgende bladzijde staat piepklein gekrabbeld:

Met miljoenen komen ze naar Kew, om te genieten van het beste van de tijd en de rol die ze erin spelen. Sommigen praten over koetjes en kalfjes met God, een knopje of een vallend blad. Dit is een tuin van verlossing...

De woorden vervagen. Zijn rouw veroorzaakt staar in Harry's ogen.

Station Kew Gardens. Harry kijkt op en merkt opnieuw de onmiskenbare aantrekkingskracht op van de man tegen wie Audrey ja zei. Als de twee mannen het zonlicht in lopen, is het gewicht op Harry's rug zwaarder dan alle regen in de wereld. Hoe kan een van mist gemaakte man dat torsen? Onmogelijk.

Half verscholen tussen het koele groen van het riet staat een reiger op één been te kijken hoe de zon op het water glinstert. Zijn vleugels hebben de kleur van een bloeditstorting en het dier kijkt in stilte toe, als een oude man in een jas van warrige veren. Er liggen vier beboste eilanden in het meer, niet verstoord door mensen: het territorium van koeten, waterhoentjes en canadagansen. De lucht trilt van vogelgezing en tussen silenen en kroos dartelende waterjuffers. De bankjes bij het water bieden zon of schaduw, eenzaamheid of gezelschap. Ze hebben allemaal iets gemeen: ze dragen de naam van iemand die is gestorven.

Onder de tamme kastanje is Eliza Wainwright te vinden, 'die zoveel van deze tuinen hield'. Rond een grote zomereik benoemt een cirkel banken met de blik naar buiten gericht de bemaning van vlucht 103, die omkwam bij de Lockerbie-aanslag. Aan de westkant van het meer steekt een betonnen platform drie meter het water in. Op een houten stoel zit een eenzame man. Zijn

bruine pak past slecht bij zijn futloze haar, alsof hij een getemde Samson is uit het Bijbelboek *Richteren*. Hij heeft dezelfde kolossale botten, de baard, maar zonder zijn vrouw is hij zijn energie verloren, zijn talent.

Een uur voor sluitingstijd is dit de enige plek waar Jonah het uithoudt, werelden verwijderd van de scholengemeenschap in Paddington. Vanochtend dacht hij dat hij het zou kunnen – Sophie worstelde met haar akkoordenprogressies, Ben had een brief nodig voor zijn moeder – maar hij raakte al haast in tranen van het opnemen van de absenten. *Aanwezig. Aanwezig. Afwezig.*

Als Jonah vooroverbuigt om zijn tas te pakken, testen de afmetingen van zijn rug de naden van zijn pak. Hij haalt een stapel essays tevoorschijn en probeert het slordige handschrift van een tiener te ontcijferen. Hij wrijft in zijn jeukende ogen en probeert het opnieuw, maar het is alsof hij last heeft van een zonnesteek. Hij kan zich niet wapenen tegen de manier waarop het licht door de bomen druppelt. De hitte van de dag is een affront. De simpelste dingen doen pijn: een waterjuffer die op het riet landt, een punaise die vastzit in zijn zool; Audrey had hem er een paar weken terug op gewezen. Zelfs uit zijn waterfles drinken steekt. Zonder haar heeft hij geen spil om zin te geven aan het bestaan van de dag. Welk recht, vraagt hij, heeft de wereld vandaag om mooi te zijn?

Een wilde eend waggelt het meer uit terwijl een zwaan de baas speelt over twee ganzen. Het gat dat ze heeft achtergelaten, wordt opgerekt en kristalliseert en perst zijn longen samen tot hij amper kan ademen. De lucht is ijler zonder haar. Over twee dagen is de begrafenis. Hij heeft nog geen muziek uitgekozen. De vloeren van zijn flat liggen bezaaid met cd's. Een vriend stelde een nummer van Jonahs oude elpee voor.

‘Toe nou, je kunt kiezen uit twaalf nummers...’

‘Nee.’

‘Twaalf verschillende Audreys...’

‘Hoe kan ik verdomme kiezen?’

Bij het meer zittend neuriet Jonah eens te meer dezelfde vier noten van een elegie, maar het lukt hem niet om de volgende frase te componeren.

‘Ik weet niets over Schubert,’ had ze tijdens hun eerste afspraakje gezegd.

‘Zeg de vrouw die vijf talen spreekt.’

‘Zes.’

Ze stonden in deze tuin en het vuurwerk lichtte haar door wijn blozende gezicht op. De melodie van ‘Ave Maria’ hing nog in de lucht, en nu vormt het idee zich alsof Jonah het hoort. Geïnspireerd door een citaat van Schubert weet hij hoe de inscriptie zal luiden. Maar hoe bestel je een bankje voor een overledene? Moet hij het aan de informatiebalie vragen, of kan hij beter bellen? En zullen ze hem dan net als de begrafenisondernemer bombarderen met keuzes tussen mahonie en eik?

Jonah niest. Hooikoorts. Hij buigt zijn hoofd en focust zijn ogen. Een sigarettenpeuk bij de poot van de bank. Terwijl hij hem met zijn hiel wegduwt, herinnert hij zich Audrey’s lippen rond een sigaret. Hij zei dat hij walgde van haar verslaving, maar misschien was hij gewoon jaloers omdat haar lippen zich niet tegen de zijne persten. Hoe vaak hadden ze elkaar gekust in de negen jaar waarin ze samen waren? Duizend keer, een miljoen? In gedachten maakt hij een lijst van alle kussen waarvan hij heeft gehouden: de hallokus die hem vertelde hoe haar dag was geweest, de slaperige voldaanheid van hun monden na seks, een zalige verzadiging. Er was het zout dat hij op haar wang proefde na een ruzie, de ik-kom-te-laat-maar-ik-wil-blijvenkus, of haar lippen in zijn hals die de suggestie wekten van de talloze mogelijkheden tot een volgende. En dan was er de kus waarvan hij niet had geweten dat het hun laatste was.

Was het een ongeluk geweest? De getuigen zeiden dat er geen

reden was waarom ze uitweek. Jonah herinnert zich het ongemakkelijke schouderophalen. ‘Het is niet jouw schuld. Depressie is een ziekte.’ Haar vrienden zeiden hoe zonde het was, dat ze pas zesendertig was. Jonah kan niet bevatten dat zijn vrouw ervoor koos te vertrekken. Al die jaren waarvan hij had aangenomen dat ze voor hen waren, die vanzelfsprekende toekomst. Hij probeert zich Audrey voor te stellen op haar tachtigste, hoe haar mond dan zou aanvoelen tegen die van hem. Jonah kijkt op naar de hemel. *Denk toch aan alle kussen die je hebt opgegeven.*

Op de ochtend van de begrafenis poetst Harry modder van zijn schoenen in de hoop dat hij het zelfverwijt weg kan schrobben. Het is vijf uur ’s ochtends, maar hij weet al dat het een klamme dag zal worden. Hij vindt een stukje tape om een rafelende veter te plakken. Hij steekt een corsage in zijn knoopsgat. De ironie van het feit dat hij een anjer draagt – de *Dianthus*, de bloem van God – ontgaat hem niet. Het houdt hem de hele treinreis naar Cornwall bezig.

De kerk staat vlak bij zee. In haar jeugd bracht Audrey haar zomers hier door en Harry ziet voor zich hoe ze blootvoets door het papaverveld rende, een schaafwond op haar knie. Maar vandaag zijn er alleen haar familie en vrienden, die in hun beste zondagse goed oververhitten. De middag geurt naar kamperfoelie en zweet. De mannen, ingenaaid in pakken, zijn rusteloos. Alleen de grafstenen, die als dronkaards naar het zonlicht leunen, maken een ontspannen indruk.

Het ritme van het wachten verschuift, het geluidsvolume neemt toe en af terwijl mensen over het weer praten en dan zwijgen om over het veld uit te kijken naar Audrey, die elk moment kan komen. Haar moeder, Tilly, loopt rond alsof ze op een cocktailparty is. Ze praat hardop over Audrey’s ziekte, alsof ze het woord ‘zelfdoding’ kan wegpoetsen. Ze speelt voortdurend met de parels om

haar nek. Haar permanente glimlach met uitgesmeerde lippenstift doet Harry denken aan een kalkoen. Het zijn de rimpels in haar hals, de manier waarop haar glimlach pikt en grijpt. Ze zwaait naar haar jongere minnaar, maar hij zoekt een plek om hondenspoep van zijn schoen te schrapen. Zijn voet weifelt bij een zerk.

De anderen vervolgen hun asymmetrische, zich herhalende dans. Krabben aan bloedhete arm, op horloge kijken, glimlachen naar iemand anders. Proberen de hitte en het ongeloof weg te knippen. ‘Audrey deed nooit onverwachte dingen.’ Haar vader, Charles Hartman, loopt naar de kerk, een elegante heer, ooit een deugniet met de vrouwtjes. Nu lijkt hij op een gehavende schoen die moet worden gepoetst.

De vrouw op wie ze wachten arriveert. Een tweede auto parkeert, en Jonah stapt uit. Hij houdt een hand voor zijn ogen tegen de zon. Hij heeft zijn haar in een paardenstaart gebonden.

De familie volgt de kist. Als ze de hal achter zich hebben gelaten, sluit Harry zich aan bij de rest van het gezelschap. Hij neemt plaats op een bankje en beseft dat hij nog altijd wacht tot Audrey door het gangpad zal komen aanlopen. Hij stelt zich voor dat ze knipt als ze het felle daglicht achter zich laat, hoe haar zomerjurk wordt afgetekend in de deuropening. Maar ze is al bij het altaar, in die kist. In de boog licht bij de ingang verschijnt niemand.

De dominee neemt plaats achter het spreekgestoelte en beschrijft Audrey’s briljante academische werk, haar voortreffelijke smaak, haar wens om te worden begraven in Cornwall. Als hij het vermoeden van zelfmoord ontwijkt door over een auto-ongeluk te spreken, beginnen twee vrouwen te huilen. Maar het klinkt niet menselijk. Het is een merkwaardig gezang dat door de kerk weerkaatst en een dominoreactie van emoties in gang zet. Het orgel begint, de congregatie huilt in arpeggio’s. Hun voornemen om niet te janken begeeft het bij de hoge e. ‘Hij die alle rampspoed ondergaat met moed.’ Harry’s papier met de psalm trilt. De

woorden worden verstrooid en vervagen tot niets. Hij geeft het op en bestudeert Jonahs vader. De oude man, die zelf ook zijn echtgenote is kwijtgeraakt, strekt zijn hand uit en geeft al zijn knokige kracht door aan zijn zoon. Terwijl ze allebei wankelen, betrapt Harry zichzelf erop dat hij denkt hoe mooi dit is, hoe mooi als er om je wordt gerouwd. Hoe moet dit zijn, Audrey? Kan je het zien?

De wake is bijna vrolijk. Ze picknicken onder een tent. Het ge-roezemoes van beschaafde conversatie weerklinkt terwijl door de hitte rood aangelopen gezichten aan sandwiches knabbelen en verveelde kinderen klagen dat er geen jam is. Er zijn foto's van Audrey in een map. Mensen bladeren. Halen herinneringen op.

‘Mijn hemel, wat is ze daar jong.’

‘Nooit geweten dat ze naar Israël is geweest.’

‘Die heeft Jonah zeker genomen.’

‘Hoe houdt hij zich?’

Jonahs vader weet tenminste dat er niets te zeggen valt. Hij zit met een biertje op een vouwstoel. Dan klimt een klein kind bij hem op schoot. ‘Opa, paardjerijden.’ Aan de andere kant van de tent ondergaan Audrey's ouders een beschaafd gesprek. Harry ziet dat hun wederhelften met elkaar flirten, dan bedenkt hij dat Jonah ontbreekt.

Als hij de tent verlaat, slaat het licht om en wordt het gras nat. Harry loopt langs rijen grafstenen, de namen weggevaagd door zeezout en wind. Er hangt een silhouet over Audrey's graf. Het is alsof Jonah de last van de hemel op zijn schouders torst, dan kijkt hij op, en staart.

Harry's mond gaat open. Hij is een vreemde op de begrafenis, een ongenode gast, maar Jonah brengt zijn arm half omhoog en zwaait onzeker. Harry kan zijn slapeloosheid voelen, zijn onbegrip. Ze knippen allebei tegen het valse licht en de avondsluiers omwikkelen hen. Harry zou willen dat de grond hem opslokte of dat hij kon wegduiken achter een grafsteen. In plaats daarvan

probeert hij te glimlachen alsof hij daar hoort te zijn. Hij zou een verre oom kunnen zijn, iemand die zich het meisje herinnert dat Jonah nooit heeft gekend. De lucht verdikt alsof de blik van twee mannen een brug vormt... Een uitnodiging om van hier naar daar te reizen. Misschien voelt Jonah het ook. Harry, zich bewust van het gevaar, neemt zijn pet af. Zijn beweging verstoort een gecompliceerd evenwicht en Jonah wendt zich af. De stemming is gebroken.

Als hij weer in de tent is, probeert Harry tot rust te komen door te frutselen met een onderzettertje. Hij kijkt steeds naar de begraafplaats, waar Jonahs silhouet nog altijd gebogen gaat onder het gewicht van de hemel. *Hoe kon ik toestaan dat hij me zag?* Maar als de weduwnaar terugkeert, denkt Harry dat, vanuit zijn perspectief, de rouwende gasten wazig worden. Iedereen is moe, maar ze proberen te glimlachen. Toch glimlachen ze niet echt. Het is meer alsof er iets scheurt bij hun mondhoeken. Het doet Harry denken aan de onzichtbare pijn die je voelt als je je aan papier snijdt. Ze dragen die dag glimlachen alsof ze zich aan papier hebben gesneden.